

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2012 július Hónapló

Parászka Boróka: Szégyen

„Megcsaplak, te fehérnép” – szólta át a válla mögött a férfi. Júniusi melegben lépett nagyokat, lassan, kimérten és úgy, hogy mindig ő legyen elől. Nem is lépett, döcögött feltartóztathatatlanul előre, kicsit szögletesen, kicsit gömbölyűen, mint akit senki nem tud siettetni, sem lelassítani, és semmi sem tud megállítani, sem a rekkenő hőség, sem az előtte levő tömeg, sem a mögötte egyre reménytelenebbül szaporázó család.

Vastag posztónadrágban, székelyharisnyában, fekete mellényben, vászoningben vitte magát a test, csak a nagy, gömbölyű, izzadó-vöröslő fej volt meztelen. Az izzadságcseppek úgy peregtek róla, mint ahogyan homokórában pereg a homok: jelei annak, hogy él és valamit biztosan érez is a nagy posztóba, vászonba, ünnepibe csomagolt test, aki a válla fölött, fegyelmezően dobja maga mögé a szavait.

Furcsa tömeggé szerveződik az ünnepi sereg errefelé, amely csupa magányos haladóból, falkavezérből áll. Mindenki hátrafelé kiabál, de előrefelé néz, valami nagy közös semmibe. Dacosan, mereven. Nem mozdulnak a fejek, nem hajlik a nyak, nem görbül a hát. Ezt nevezik tartásnak. Inkább kettétörik!

A kiugró csontokon hatalmas izmok, hájak adják meg a formát, rengenek, rezonálnak. Hatalmassá kell itt válni, ez a nagy testek földje, és elvesznek a kicsik. A posztóharisnya is úgy feszül, ránő a rengésre, mutatja, figyelmez. Mindenkinek erősebb a hangja, mint a másiké, valahonnan gyomorból-mellkasból, zsigerből beszél. Nevetni sem nevetnek errefelé az emberek, hanem inkább harsognak, két lábon járó, emberi harsonák.

Az asszonyok nem emberek – mondják itt. Az ütemet diktáló nagy férfiléptekkel nem tudják, nem akarják tartani a ritmust. Az a dolguk, hogy lemaradjanak, hogy mindig futólépésben szaladjanak utána, soha sem elég gyorsan, soha sem úgy, hogy beérjék, megelőzzék az elől járókat. Az asszonyok a hátul lévők ezeken az ünnepeken, azok, akiket nem engednek előre, akik nem akarnak, és nem akarhatnak látszani, akikre szavakat dobálnak. Kapkodják kis tyúkfejüket a zuhogó szavak elől. „Megcsaplak, te fehérnép.”

Már rég nincsenek sehol a valamikori varkocsok, a hatalmas kontyba csavart hajak, a vagyont, módot, státust jelző fejkötő, a csepesz. A ház asszonyai, a rengő csípőjű nők megkoptak. Szoknyájuk megkurtult, apró, mindig siető, mindig elmaradó lépteikhez igazodott. Hajukat rövidre vágják, szigorú szögekbe göndörítik: akármekkora a munka, nem kell azzal törődni, mindig ugyanúgy áll. Nem kellenek már a legényfogók. Inas testű kamaszfiúknak álcázzák magukat itt a nők. Emancipált vidék.

Mióta a gyárak megnyitottak, de kiváltképp miután bezártak, a férfiak vonalait kitöltötte a sör, bőrüket virággal borította be a bor, megedzette a pálinka. Megtanultak fontosnak lenni, sietni, akkor is, ha már rég nem mentek sehova. Egy helyben rohanók, magányos vezérek, dolgok

semmittevők. Szeretnek ünnepelni, együtt egyedül. Hatalmas magányos tömegben szeretnek állni a gömbölyű férfiak, a túl korán öregedő és fogyó asszonytesteknek otthon a helye, de legalábbis a hátsó sorban. Ne zavarják a férfiakat. Az asszony támaszték, körítés, alibi. Szükséges rossz. Azért vannak hátul, hogy előttük lehessen járni.

Vészterhesek itt a férfinaradások. Nem tudni, mikor és hogyan érnek össze ezek a különösvényen, saját csapáson haladó testek. Nem látni be közük, kiváltképp az asszonyok nem láthatják, mi történik a széles vállak, a nagy hasak között. Hogyan találkozik két tenyér, amelyek közül egy mindig felülről, egy pedig alulról fogja, markolja, szorítja, majd elengedi a másikat. Rendtartó székel falu. Mindenki tudja, mennyire elég a marka, és tartja a törvényt, az alul-felül szabályt. Számít az is, ki hogyan szól hátra, mekkorát hajít a válla fölött a fehérség felé. De leginkább – mióta a nők fogynak, kurtulnak, a férfiak pedig gömbölyödnek – azóta ezek az összeérések, a férfinaradások számítanak erre.

Könnyű elveszni a Hargitán. Szűken kanyarog az út, kátyúkkal, csapdákkal teli. Sosem tudni, hogy mi vár a következő fordulónál. Csak az ér bizton célba, aki idevaló, aki közénk való. Aki tudja, mit kell elkerülni és hogyan. Mindig sötétebb van az ég felé meredező fenyők között, alig látni ki az égbe dőő fák között. A földön sűrű, sötétzöld, nedvedző növények kúsznak, buja itt a szűrt fényben, a takarásban az aljnövényzet. Jól meg kell nézni, hogy az ember hova lép. Sok erre a kígyó a levelek alatt, az indák között.

A nap is hamarabb megy le, hosszú árnyékot vetnek a hegyhátak. Basakeresztáti, a valamikori rablótanya (ma kocsma és konyha azoknak, akik szeretnek enni, inni) lent van a völgyben: mindig érezni itt a sötét hegyek huzatát. Nem messze innen, a bozótosban lőttek le néhány éve itt egy férfit, nem is akárkit, az alpolgármestert. Szép, nagy székel ember volt. Igazi férfi. Mondtak az emberek mindenfélét, hogy ki lehetett a gyilkos, a nagy hegyi fatolvajok, a románok, az idegenek. De az asszonyok (még mindig nincsenek eléggé hátul, eléggé távol) sutogni kezdték, hogy nem a fa miatt kellett meghalnia. Hanem azért, mert szeretője volt. Egy férfi. Férfiszeretője. Székel férfiszeretője. Egy idevaló. „Oda kellett térdeljen eléje” – szolt a pletyka, amelyben szó volt még birtokügyekről, vagyonról, pénzről, férfiak közös ügyeiről. „Leszopta, majd lelőtte”: ezt a visszhangot verték vissza a Basakeresztáti mögötti meredélyek. „Nem tudta megbocsátani, hogy szerette. De különösen azt nem, ahogyan szerette” – magyarázták az asszonyok, akik még mindig nem tanulták meg eléggé, hogy tartaniuk kell a szájukat. „Megcsaplak te fehérség!”

Addig vágja rövidre a haját az asszony, ameddig csak lehet. Egyszer csak nincs tovább. Döntenie kell. Ha előre akar lépni, ha már nem tud hátramaradni, ha nem viseli el a hátradobott szavakat, ha előre vetné a magáét, akkor ki kell bújni a bőrből. Meg kell vedlenie, hogy meg tudjon mérközni. Férfivá válni, az az igazi szabadság errefelé.

Fataró. Sercintenek megvetően az elszabadult lelkek felé a férfiak. Ők azok, akik után a gyerekek nyargalva futnak a faluvégen, és pimaszul kiabálják, amit otthon hallanak, hogy „néribácsi”. De közel menni már nem mernek, mert tudják, hogy félelmetes az, ami itt történik. Hogy férfivé válik, kitör a nő.

Volt ilyen régen is, hogy asszonyok felültek a traktorra, nadrágot húztak, és átlépték a kocsma küszöbét. Megvetették és félték őket. És helyet kaptak immár, közelebb a férfiakhoz. Most azonban valami más történik. Nem kérnek, hanem helyet csinálnak maguknak. Kő kövön nem marad ezután: kitört a hormonháború. Szinte egy időben a hegy alatti férfigyilkossággal jött a hír, hogy egy nő vetett véget az addigi életének. Levágatta a melleit, kivetette a méhét, a petefészket. És nem lesz már méhének gyümölcse, soha, de soha. Éveken át járta a hivatalokat, hogy korábbi nőnevét férfinévre cserélje. Nézett nagyot a román rendőr a székel

nőn, aki férfi: furcsa emberek ezek a magyarok, nem férnek a bőrükbe. Most már bármit megtehet az, aki akar, akárha nő is. Csak pontosan kell szedni a gyógyszereket, és kinő a szakáll, a bajusz, a csontokra ránó a has, a háj. Nincs ember, aki merné azt mondani neki: álljon hátra a sorba.

Ünnepre gyűltünk megint a júniusi melegben. Ott volt a nő, aki férfi: megtanult messzire nézni a semmibe. Félelem, sérelem, gyűlölet volt a tekintetében, és az, hogy nagyon kéne szeretni. De hogy? Volt, aki kerülte, volt, aki félt. Csak jöttek és jöttek a sorok, még a régi rendben, elől a harsogók, hátul a gyorslábúak.

„Rettenetesekek ezek a románok, ahogy gyúródnak, nem tudják, hol a helyük. Hogy mennének haza oda, ahova valók, hát mit keresnek itt?” – mondta az asszony, aki hátramaradt. Nem engedett maga elé senkit, senki románt, csak a magyar férfiakat, akiknek elől a helye. Előtte. És maga elé engedte egyetlen támaszát, leányát, aki a fiává lett. Felszegte a fejét, szűkölve leste, hogy jut-e neki is talpalatnyi hely, kilátás, rész az ünnepből, és sziszegett maga körül a románok felé, a túl közel állókhoz, és a túl távoliakhoz. Kapaszkodott az árnyékba, a fialánya, nénibácsi árnyékába, aki mert előremenni, most már van akibe kapaszkodni. Hát ez volt az ára. A levágott mellek, a kimetszett petefészkek, a gyógyszerre nőtt szakáll és bajusz.

Mit barátkozol? – rivallt rám az asszony, a rokon, aki az árnyéket kereste. Túl közel mentem a románokhoz, rájuk mosolyogtam, hozzájuk is szóltam. Ez volt a szégyen. Mert vannak itt bajok. Nagy baj az, ha nincs férfi, aki után menni. Baj, ha kinyit a gyár, és sok a munka. És még nagyobb baj, ha bezár, és marad utána a dologtalanság, a sör, a borvirág, meg a pálinka. De a legnagyobb baj, ha nincs férfi. Ha elszeretik egymást az asszonyok közül, ha be lehet látni közéjük, gömbölyödő, lágyuló titkaik közé. Ez a baj. Baj az, ha férfivá kell legyen a nő, hogy haladni tudjon, ha saját nyomába kell lépnie. Ha le kell tépnie magáról a húst, hogy nagyobb, vadabbat növeessen. Máshol, máshogy. Az a baj.

A szégyen pedig az, ha barátkozol. A barátkozás az árulás. A hadrendből való kilépés. Az alul-fölül, elül-hátul szabály megsértése. Áruló vagy – sziszegte az asszony, akinek a fia volt a lánya, szakállal, hájjal, melltelenül-méhtelenül. Szégyelld magad. Mert nemet és nevet cserélhet az ember, letérdelhet, és szophat. És lothat fát is. Csalhat, hazudhat, kígyók között osonva a hargitai bozótosban. Menetelhet előre a székelharisnyájában, a rohanó léptekhez kurtított szoknyájában bele a semmibe, sokan egyedül. De nem barátkozhat. A székelyek férfiak és nők, nőférfiak, férfinők: magyarok. És nem románok. A maguk húzta határok elválasztanak, és nincs revízió.

Kapcsolódó írások:

1. **Parászka Boróka: Rózsák tere** A Vatra Romaneasca – az egykor hírhedt és félt –...
2. **Parászka Boróka: Kündü** „Hiába hivatkozol a három gyermekedre: AZOK MAGYAR IDENTITÁS NÉLKÜLI, az...”
3. **Parászka Boróka: Halszag** Galac dunai kikötőváros. Az utóbbi hetekben akkorára duzzadt a partjait...
4. **Parászka Boróka: O. (Rendhagyó nekrológ magunkról)** A köztemető úgy támaszkodik Marosvásárhely oldalának, mintha a sírokkal sűrűn...
5. **Parászka Boróka: (...)** Az emberek általában nem használnak pontot. Mondta Krasznahorkai László október...

Cimkék: Parászka Boróka